

การประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อพัฒนาทางเลือกใหม่ทดแทนข้าวโพดในที่ลาดชัน

การประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายภาคีในพื้นที่ตามแผนงานโครงการ

ทางโครงการได้วางแผนงานให้เครือข่ายภาคีในพื้นที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจหาทางเลือกการเกษตรทดแทนข้าวโพดในที่ลาดชัน เครือข่ายภาคีในพื้นที่ดังกล่าวได้แก่

- สำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานเกษตรอำเภอ ที่ช่วยสนับสนุนให้ข้อมูลการวิเคราะห์พื้นที่ข้าวโพดในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดน่าน ประสานงานติดต่อกับส่วนราชการอื่นๆในพื้นที่ และเข้าร่วมประชุมเพื่อวิเคราะห์ทางเลือก
- กำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อำเภอเป้าหมาย (ได้แก่อำเภอนาน้อย เวียงสา สันติสุขและปัว) ช่วยประสานงานการเข้าสำรวจเชิงพื้นที่ นัดหมายการสอบถามผู้นำเกษตรกร ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายและแผนงานการลดพื้นที่ปลูกข้าวโพดในที่ลาดชันและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ ให้ข้อมูลการปลูกข้าวโพดในที่ลาดชันในพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง และเข้าร่วมประชุมเพื่อวิเคราะห์ทางเลือก
- ผู้นำเกษตรกรในพื้นที่ปลูกข้าวโพด ได้ให้ความร่วมมือให้ข้อมูลการปลูกข้าวโพด แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบการปลูกข้าวโพดในที่ลาดชันที่มีต่อระบบนิเวศเกษตร เศรษฐกิจและสังคมการเกษตร และประการสำคัญที่ร่วมมือกันคือ การเข้าประชุมเพื่อร่วมตัดสินใจทางเลือกตามวิถีกระบวนการลำดับขั้นเชิงวิเคราะห์
- องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง (10 ตำบล) ได้สนับสนุนการวิจัยครั้งนี้โดยให้ใช้ห้องประชุมเพื่อการประชุมหารือร่วมกับเครือข่ายอื่นๆ ในโครงการ และจัดประชุมเพื่อวิเคราะห์หาทางเลือก ให้ข้อมูลพื้นฐานทางเลือกเกษตรที่เป็นไปได้ในพื้นที่ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนงานนโยบายการปลูกข้าวโพดในที่ลาดชันและการอนุรักษ์ป่าไม้ ตลอดจนการเข้าประชุมเพื่อร่วมตัดสินใจทางเลือกตามวิถีกระบวนการลำดับขั้นเชิงวิเคราะห์

อาจกล่าวได้ว่าทุกเครือข่ายในพื้นที่ได้ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนแผนการดำเนินงานของโครงการอย่างยิ่ง จนทำให้ได้ผลการวิเคราะห์หาทางเลือกได้บรรลุความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังได้ช่วยชี้แนะรายละเอียดทางเลือกที่ได้แล้วเพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอโครงการวิจัยที่สมบูรณ์อีกด้วย

สำหรับผลงานที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับฐานข้อมูลการปลูกข้าวโพดในที่ลาดชัน ของผู้นำเกษตรกร ผู้ใหญ่บ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง ได้นำเสนอไปแล้วในเนื้อหาบทที่ผ่านมา ส่วนเนื้อหาในบทนี้เป็นผลงานร่วมกันของเครือข่ายในโครงการที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์หาทางเลือกการเกษตรทดแทนการปลูกข้าวโพดในที่ลาดชัน ดังมีรายละเอียดดังนี้

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมของเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดในที่ลาดชัน

ก่อนทำการวิเคราะห์ทางเลือก ทางโครงการได้สอบถามข้อมูลความพร้อมของปัจจัยทรัพยากรการผลิตของเกษตรกรผู้นำที่ปลูกข้าวโพดในที่ลาดชัน เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานการผลิตทางการเกษตรที่จะชี้แนะทางเลือกที่เกษตรกรจะตัดสินใจ ซึ่งได้ผลดังนี้

อำเภอหนองบัว ได้สอบถามความคิดเห็นผู้นำเกษตรกรจำนวน 22 คนพบว่า ปัจจัยด้านผู้ปลูกนั้นได้ให้ความสำคัญมากที่สุดในเรื่องความเสียสละทุ่มเทกับการงาน (ร้อยละ 86) รองลงมาคือความสนุกกับงานและเรียนรู้สิ่งใหม่ และความพอใจตลาด ตามลำดับ ปัจจัยด้านเงินทุนได้ให้ความสำคัญปานกลางถึงมากที่สุดในประเด็นค่าใช้จ่ายแรงงาน รองลงมาคือ เงินทุนกู้ยืมและแหล่งเงินกู้ที่เชื่อถือได้ สำหรับปัจจัยด้านเครื่องมืออุปกรณ์ เกษตรกรให้ความสำคัญขั้นตอนการผลิตและพื้นที่ปลูกมากที่สุด (ร้อยละ 68) ในขณะที่ประเด็นปัจจัยการจัดการผลิต เกษตรกรเห็นความจำเป็นต้องปรับปรุงดินในพื้นที่ปลูกข้าวโพดมากที่สุด (ร้อยละ 73) และให้ความสำคัญปานกลางถึงมากที่สุดในเรื่องการใช้ทรัพยากรให้เหมาะสม การตัดสินใจวางแผนปลูก และความต้องการทางเลือกอื่นๆ ตามลำดับ ส่วนปัจจัยการตัดสินใจของเกษตรกร ได้ให้ความสำคัญต่อข่าวสารข้อมูลปัจจัยการผลิต (ร้อยละ 77) รองลงมาคือข้อมูลการตลาด และความรู้ในการปลูกพืชอื่นทดแทนหรือทางเลือกอื่น

อำเภอเวียงสา ได้สอบถามความคิดเห็นผู้นำเกษตรกรจำนวน 15 คนพบว่า ปัจจัยด้านผู้ปลูกได้ให้ความสำคัญมากที่สุดในประเด็น ความเสียสละ ทุ่มเทที่จะตั้งใจปลูก (ร้อยละ 100) รองลงมาคือความรู้ความสามารถและประสบการณ์ ความพอใจราคา ตลาดรับซื้อ และสุขภาพผู้ปลูกตามลำดับ ปัจจัยด้านเงินทุน เกษตรกร (ร้อยละ 53) ได้ให้ความสำคัญมากในประเด็น ราคาปัจจัยการผลิต หากแต่เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญปานกลางในประเด็น ค่าขนส่งและแหล่งเงินกู้ที่เชื่อถือได้ (ร้อยละ 67) และค่าจ้างแรงงาน ตามลำดับ สำหรับปัจจัยด้านเครื่องมือ เกษตรกรให้ความสำคัญระดับปานกลางทั้งเครื่องจักรกล เครื่องมืออุปกรณ์ พื้นที่ปลูก ส่วนปัจจัยการจัดการผลิต ให้ความสำคัญมากที่สุดในประเด็นการปรับปรุงดินเพื่อเพิ่มผลผลิต (ร้อยละ 83) รองลงมาได้ให้ความสำคัญปานกลางในประเด็นการตัดสินใจแก้ปัญหาการปลูกและตลาดรับซื้อ การปรับปรุงดินและหาทางเลือกอื่น ตามลำดับ ส่วนปัจจัยการตัดสินใจของเกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมากในข่าวสารข้อมูลการผลิต และการตลาดเป็นอันดับแรก รองลงมาคือข้อมูลการปลูกพืชอื่นทดแทนหรือทางเลือกอื่น และข้อมูลอบรมเพื่อสร้างรายได้ ตามลำดับ

อำเภอสันติสุขได้สอบถามความคิดเห็นผู้นำเกษตรกรจำนวน 4 คนพบว่า ปัจจัยด้านผู้ปลูกส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมากที่สุดในประเด็นความพร้อมและทุ่มเทกับการงาน รองลงมาคือ ความรู้ความสามารถ ความพอใจผลผลิตและตลาด ตามลำดับ ปัจจัยด้านเงินทุนได้ให้ความสำคัญ ปัจจัยการผลิตที่เพิ่มมากที่สุด รองลงมาคือ ค่าจ้างแรงงาน และความเชื่อถือแหล่งเงินทุน ตามลำดับ สำหรับปัจจัยด้านเครื่องมือ เกษตรกรให้ความสำคัญความพร้อมแรงงาน พื้นที่ปลูกและกรรมวิธี ตามลำดับ ส่วนปัจจัยการจัดการผลิตของเกษตรกร ได้ให้ความสำคัญต่อความรู้ทางเลือกอื่นและปรับปรุงดินเป็นอันดับแรก รองลงมาคือความรู้ในการปลูกพืชอื่นทดแทน และทางเลือกอื่น ส่วนปัจจัยการตัดสินใจของเกษตรกร ได้ให้ความสำคัญมากที่สุดเกี่ยวกับข้อมูลการสร้างรายได้อื่นและลดการปลูก รองลงมาคือ ข้อมูลการผลิตและอากาศ และการปลูกพืชอื่นและทางเลือกอื่น ตามลำดับ

อำเภอบัวได้สอบถามความคิดเห็นผู้นำเกษตรกรจำนวน 2 คนพบว่า ปัจจัยด้านผู้ปลูกได้ให้ความสำคัญมากที่สุดในเรื่องความพร้อมและทุ่มเทกับการงาน รองลงมาคือความพอใจราคา ตลาดรับซื้อ ความรู้และประสบการณ์และสุขภาพผู้ปลูก ตามลำดับ ปัจจัยด้านเงินทุนได้ให้ความสำคัญ ค่าใช้จ่ายแรงงานมากที่สุด รองลงมาคือ ราคาปัจจัยการผลิต ค่าขนส่ง และแหล่งเงินทุนที่เชื่อถือได้ ตามลำดับ สำหรับปัจจัยด้านเครื่องมือ เกษตรกรให้ความสำคัญปานกลางทั้ง ไชโลเก็บผลผลิตและเครื่องจักรกล เครื่องมืออุปกรณ์ สำหรับปัจจัยการจัดการผลิต โดยเห็นให้ความสำคัญมากที่สุดในประเด็นการคาดการณ์ผลประกอบการ การตัดสินใจแก้ปัญหาการปลูก และตลาดรับซื้อ และการปรับปรุงดินและหาทางเลือกอื่น ตามลำดับ ส่วนปัจจัยการตัดสินใจของเกษตรกร ได้ให้ความสำคัญต่อข่าวสารข้อมูลตลาด และการตลาดเป็นอันดับแรก รองลงมา ข้อมูลการปลูกพืชอื่นทดแทนและทางเลือกอื่น ข้อมูลการผลิตและปัจจัยการผลิต ตามลำดับ

จากข้อมูลสอบถามความพร้อมของปัจจัยทรัพยากรการเกษตรของผู้นำเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมายดังกล่าวแล้วนั้น สรุปได้ว่า เกษตรกรให้ความสำคัญในประเด็นผู้ปลูกต้องมีความตั้งใจ ทุ่มเทในการทำงาน และต้องมีความรู้ประสบการณ์ ประเด็นเงินทุนนั้นให้ความสำคัญในปัญหาราคาปัจจัยการผลิต ค่าจ้างแรงงานและค่าขนส่งที่เพิ่มขึ้น ประเด็นเครื่องมืออุปกรณ์การผลิตนั้น เกษตรกรผู้นำให้ความสำคัญปานกลาง ซึ่งคาดว่าไม่ใช่ตัวแปรที่สำคัญเหมือนตัวอื่นสำหรับประเด็นความพร้อมด้านการจัดการผลิตนั้น เกษตรกรผู้นำให้ความสำคัญมากที่สุดในความจำเป็นปรับปรุงดินเพื่อเพิ่มผลผลิต การจัดการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และการหาทางเลือกและพืชทดแทน ส่วนประเด็นข้อมูลที่เกษตรกรจะใช้ในการตัดสินใจทำการเกษตรนั้นจะเห็นว่า ข้อมูลการจัดการผลิตและสภาพอากาศในการปลูกพืช และข้อมูลการหาทางเลือกและพืชทดแทนอื่น เป็นสิ่งสำคัญที่ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมากที่สุด

ดังนั้นคาดว่าในปัจจุบัน เกษตรกรส่วนใหญ่ยังต้องการปลูกข้าวโพดไร่อยู่ แต่เริ่มมีความคิดแล้วว่า การปลูกข้าวโพดไร่กำลังเริ่มมีปัญหาราคาปัจจัยการผลิต แรงงานและขนส่งที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งได้ตระหนักถึงความเสื่อมโทรมของดินในพื้นที่ข้าวโพดไร่ และต้องการให้ช่วยจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมกับการปลูกข้าวไร่ รวมทั้งยินดีร่วมหาทางเลือกใหม่ หรือพืช

สำหรับทางเลือกทดแทนข้าวโพดในที่ลาดชัน ที่มีความเป็นไปได้ได้แก่ การปลูกข้าวโพดไร่แบบอนุรักษ์ดิน (เน้นการปรับปรุงดินเพื่อเพิ่มผลผลิต) การปลูกข้าวโพดไร่ผสมผสานกับพืชอื่น (ยางพารา พืชน้ำมัน และข้าว) การปลูกข้าวโพดไร่แบบลดต้นทุนและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ (ปุ๋ยเคมีและแรงงาน) ซึ่งจะเสนอเป็นข้อมูลทางเลือกต่อไป

การใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analysis Hierarchy Process: AHP) เพื่อตัดสินใจทางเลือกใหม่เพื่อทดแทนข้าวโพดในที่ลาดชัน

กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ เป็นกระบวนการที่ใช้ในการ “วัดค่าระดับ” ของการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้ผลการตัดสินใจที่ถูกต้องตรงกับเป้าหมายของการตัดสินใจได้มากที่สุด ซึ่งวิธีการนี้ได้นำไปประยุกต์ใช้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางธุรกิจ รวมถึงการบริหารทรัพยากรบุคคลในองค์กร วิธีการนี้มีจุดเด่นที่ น่าเชื่อถือเพราะใช้การเปรียบเทียบเชิงคู่ในการตัดสินใจ มีโครงสร้างเป็นแผนภูมิลำดับชั้นที่เลียนแบบความคิดมนุษย์ จึงง่ายต่อการใช้และเข้าใจ ได้ผลลัพธ์เป็นปริมาณตัวเลข ทำให้จัดลำดับความสำคัญได้ และยังสามารถนำผลลัพธ์ไปเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์ในที่อื่นได้ สามารถจัดการตัดสินใจแบบมือคิตหรือลำเอียง ใช้ได้ทั้งกับการตัดสินใจแบบคนเดียวและเป็นกลุ่มคณะ นอกจากนี้ที่สำคัญคือยังเป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดการประนีประนอมและการสร้างประสามติ และไม่จำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษมาควบคุม (สุธรรม, 2550)

การตัดสินใจด้วยวิธีการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analysis Hierarchy Process: AHP) นี้ใช้หลักการเปรียบเทียบจับคู่ “ความสำคัญ” ของเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินใจ เพื่อหา “น้ำหนัก” ของแต่ละเกณฑ์ก่อน หลังจากนั้นจึงนำ “ทางเลือก” ที่มีทั้งหมด มาจับคู่ประเมินผ่านเกณฑ์แต่ละเกณฑ์ดังกล่าว เพื่อจัดลำดับความสำคัญของแต่ละทางเลือก ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

1. การสร้างแผนภูมิลำดับชั้น หรือแบบจำลองของการตัดสินใจ เป็นการให้คำจำกัดความประเด็นหลักของปัญหา กำหนดทางเลือกที่เหมาะสม และกำหนดเกณฑ์ตัดสินใจเพื่อใช้เป็นเหตุผลให้ความสำคัญ “ทางเลือก” ต่างๆ
2. การให้น้ำหนักความสำคัญของเกณฑ์การประเมิน เพื่อวินิจฉัยเปรียบเทียบหาลำดับความสำคัญของเกณฑ์การตัดสินใจ
3. การวินิจฉัยเปรียบเทียบหรือจัดอันดับ “ทางเลือก” ภายใต้เกณฑ์การตัดสินใจแต่ละเกณฑ์ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เนื่องจากต้องใช้ความสามารถในการวินิจฉัยคาดการณ์ในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หลังจากนั้นจึงเรียงอันดับทางเลือก โดยทางเลือกที่มีความสำคัญรวมสูงที่สุด หรือมีค่าน้ำหนักสูงที่สุด ควรจะได้รับเลือกเป็นทางเลือกเป็นอันดับแรก

ผลการวิเคราะห์ทางเลือกทดแทนข้าวโพดในที่ลาดชันโดยเครือข่ายในพื้นที่มีส่วนร่วม

- วิเคราะห์และสรุปผลการสำรวจเชิงพื้นที่และข้อมูลแบบสอบถามสภาพการปลูกเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดในอำเภอเป้าหมาย เพื่อแจ้งให้ผู้เข้าประชุมทราบสถานการณ์การปลูกข้าวโพดในพื้นที่ตน รวมทั้งแนวคิดและนโยบายเรื่องนี้จากสำนักงานเกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำหมู่บ้านในพื้นที่ ทั้งนี้จะช่วยให้การกำหนดทางเลือกและเกณฑ์ตัดสินใจ เป็นไปตามสถานการณ์และเงื่อนไขในพื้นที่ของตน และถูกต้องตามความเป็นจริง คาดว่าจะลดความผิดพลาดหรือแก้ไขจุดอ่อนของวิธีการ AHP นี้

- ออกหนังสือเชิญผู้แทนในพื้นที่ที่มีพื้นฐานความคิดที่หลากหลายต่างรูปแบบในประเด็นหรือเป้าหมายเดียวกัน กล่าวคือ ผู้นำเกษตรกร กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของสำนักงานเกษตรอำเภอและจังหวัด เข้าร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้วย เนื่องจากต้องการให้ทุกเครือข่ายภาคีได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางเลือก ซึ่งจะเป็นการง่ายในการต่อยอดโครงการวิจัยนี้ต่อไป ซึ่งมีผู้ตอบรับและเข้าร่วมการประชุมในแต่ละอำเภอดังนี้

อำเภอเป้าหมาย ในจังหวัดน่าน	จำนวนคนจากเครือข่ายในพื้นที่ที่เข้าประชุม		
	ผู้นำเกษตรกร	องค์การบริหารส่วนตำบล	สำนักงานเกษตร
อำเภอนาน้อย	23	4	8
อำเภอเวียงสา	27	8	13
อำเภอสันติสุขและปัว	41	2	7
รวม	91	14	28

- ได้กำหนดเวลาและสถานที่ประชุมในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อลดค่าใช้จ่ายการประชุมและคณะผู้วิจัยจะได้เห็นสภาพแวดล้อมในพื้นที่และสังคมเกษตรกร ที่จะมีต่อแนวคิดของผู้เข้าประชุม ซึ่งได้ดำเนินการประชุม 3 แห่ง ดังนี้

- ในวันที่ 25 สิงหาคม 2551 ประชุมที่ห้องประชุมชุมชน ของวัดโป่งคำ บ้านโป่งคำ ตำบลทุ่งพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน (ผู้เข้าประชุมจากอำเภอสันติสุขและปัว)
- ในวันที่ 26 สิงหาคม 2551 ประชุมที่ห้องประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบลอายนาลัย อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน (ผู้เข้าประชุมเฉพาะอำเภอเวียงสา)
- ในวันที่ 27 สิงหาคม 2551 ประชุมที่ห้องประชุมของสำนักงานเกษตรอำเภอนาน้อย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน (ผู้เข้าประชุมเฉพาะอำเภอนาน้อย)

ทั้งนี้ได้กำหนดรายละเอียดแผนการประชุมในแต่ละพื้นที่ไว้ดังนี้

เวลาประชุม	รายละเอียดการประชุม
08.00-09.00 น.	ลงทะเบียนผู้เข้าประชุม
09.00-09.20 น.	ชี้แจงวัตถุประสงค์การประชุม และข้อดีข้อเสียการปลูกข้าวโพดในที่ลาดชัน อธิบายหลักการทำงาน และข้อดีของวิธีวิเคราะห์ AHP พร้อมยกตัวอย่าง
09.20-10.10 น.	บรรยายสรุปผลการสำรวจเชิงพื้นที่ ข้อมูลสภาพการปลูก ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของเกษตรกรในพื้นที่ของอำเภอเป้าหมาย
10.10-10.30 น.	ผู้เข้าประชุมร่วมกันเสนอทางเลือก และกำหนดเกณฑ์ตัดสินใจ หลังจากนั้นร่วมกันตัดสินใจเลือกทางเลือกและเกณฑ์ตัดสินใจ โดยยกมือให้คะแนนได้ตามความคิดของตน (กำหนด 4 อันดับแรกของประเด็นทางเลือกและเกณฑ์ตัดสินใจ)
10.30-10.40 น.	รับประทานอาหารว่างและกาแฟ
10.40-11.40 น.	ผู้เข้าประชุมร่วมตัดสินใจให้คะแนนความสำคัญโดยการจับคู่เปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์ตัดสินใจ และระหว่างทางเลือกในแต่ละเกณฑ์การตัดสินใจ
11.40-12.00 น.	สรุปทางเลือกเรียงตามลำดับความสำคัญในพื้นที่เป้าหมาย ประเมินการยอมรับและความคิดเห็นจากที่ประชุมเพิ่มเติมในทางเลือกที่ได้
12.00-12.30 น.	รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน
12.30-17.00 น.	เข้าตรวจสอบความพร้อมของการจัดประชุมในวันต่อไป สอบถามข้อมูลทางเลือกเบื้องต้น จากสำนักงานเกษตรอำเภอหรือผู้นำชุมชน ขอความอนุเคราะห์ให้ส่วนราชการในพื้นที่ (สนง.เกษตรอำเภอและอบต.) ให้แจ้งกำชับให้เกษตรกรที่ได้เชิญ เข้าร่วมประชุม

● จากผลการประชุมของโครงการ สรุปได้ดังนี้

ผู้เข้าประชุมในพื้นที่อำเภอเป้าหมาย ให้การยอมรับในผลการสำรวจเชิงพื้นที่และข้อมูล สอบถามสภาพการปลูกข้าวโพดในที่ลาดชัน ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ทางโครงการได้นำเสนอ อีกทั้งเห็นด้วยว่า ควรร่วมกันกำหนดทางเลือกอื่นๆ ทดแทนทั้งนี้เพราะสถานการณ์ราคาข้าวโพดในปัจจุบันเริ่มไม่คุ้มทุน

หลังจากนั้นผู้เข้าประชุมร่วมกันกำหนดทางเลือกและเกณฑ์ตัดสินใจในพื้นที่อำเภอเป้าหมาย (ตารางที่ 5.1-5.3) โดยเรียงลำดับความคิดเห็นจากมากไปน้อย หรือตามลำดับตัวอักษร และร่วมกันให้คะแนนความสำคัญของการเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์ตัดสินใจ และระหว่างทางเลือกในแต่ละเกณฑ์ ทั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ลำดับชั้นความสำคัญของทางเลือก ที่โครงการได้จัดทำอยู่ในรูปไฟล์ Excel (แนบไฟล์มาพร้อมรายงานนี้) และแสดงผลลัพธ์ให้ผู้เข้าประชุมได้ทราบทันทีหลังจากเสร็จสิ้นการให้คะแนน อาจกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการที่ทั้งเกษตรกร ผู้นำ เจ้าหน้าที่อบต. และสำนักงานเกษตรอำเภอ ให้การยอมรับในวิธีการวิเคราะห์นี้ เห็นว่า

จากผลการวิเคราะห์ทางเลือกการเกษตรที่เหมาะสมของพื้นที่อำเภอนาน้อย (ตารางที่ 5.1) สรุปได้ว่า ทางเลือกปลูกยางพาราทดแทนในพื้นที่ปลูกข้าวโพดในที่ลาดชัน มีน้ำหนักความสำคัญสูงสุด (= 0.501) รองลงมาได้แก่การปลูกไม้เศรษฐกิจ ทำเกษตรผสมผสานและปลูกไม้ผลปลอดสารเคมีตกค้าง (0.270, 0.146, และ 0.069 ตามลำดับ) ซึ่งหน่วยราชการในพื้นที่ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบล อาจจะใช้อ้างอิงเป็นข้อมูลวิชาการเพื่อเป็นแผนงานและนโยบายของหน่วยงานก็ได้ นอกจากนี้อาจหยิบยกทางเลือกบางส่วนไปใช้ปฏิบัติได้เพราะถือว่าเป็นประชาติของบุคคลในพื้นที่ อย่างไรก็ตามอาจพิจารณาร่วมกับประเด็นสำคัญอื่นๆ เช่น นโยบายของภาครัฐ ความร่วมมือกันของเครือข่ายในพื้นที่ เป็นต้น

ตารางที่ 5.1 คำนวณน้ำหนักความสำคัญของเกณฑ์ และของทางเลือกต่างๆ เพื่อทดแทนการปลูกข้าวโพดในที่ลาดชัน ตามเกณฑ์ตัดสินใจ ของพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

การวิเคราะห์เชิงลำดับชั้น (AHP) ในพื้นที่อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน					
เกณฑ์การตัดสินใจ	Wt	ทางเลือกที่ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกำหนดไว้ *			
		1	2	3	4
ก.ตลาดและการรับซื้อ	0.546	0.511	0.273	0.147	0.069
ข.ความสนับสนุนจากภาครัฐในปัจจุบัน	0.234	0.479	0.265	0.146	0.069
ค.ความยั่งยืนของทางเลือก	0.152	0.517	0.266	0.147	0.070
ง.ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติ	0.069	0.458	0.261	0.163	0.072
ลำดับน้ำหนักความสำคัญเฉลี่ยของทางเลือก		0.501	0.270	0.148	0.069

หมายเหตุ: * ทางเลือกที่กำหนดไว้ได้แก่ 1. ปลูกยางพารา 2. ปลูกไม้เศรษฐกิจ (สัก ไม้ตะกุด) 3. ทำเกษตรผสมผสานแนวเศรษฐกิจพอเพียง และ 4. ปลูกไม้ผลปลอดสารพิษตกค้าง (เงาะ ลองกอง) Wt = น้ำหนักความสำคัญของเกณฑ์ (factor weight)

ผลการวิเคราะห์ทางเลือกการเกษตรของพื้นที่อำเภอเวียงสา (ตารางที่ 5.2) จะเห็นว่า การทำเกษตรผสมผสานแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทางเลือกที่มีน้ำหนักความสำคัญสูงสุด (= 0.481) ที่ผู้ประชุมเห็นว่าสมควรทดแทนการปลูกข้าวโพดในที่ลาดชัน รองลงมาได้แก่การปลูกไม้เศรษฐกิจ(ยางพารา) ปลูกข้าวไร่และไม่ใช้สอยแซมข้าวโพด และลดพื้นที่ปลูกข้าวโพด โดยเพิ่มผลผลิตและบำรุงดิน (0.278, 0.149, และ 0.079 ตามลำดับ) ทั้งนี้อาจต้องสอบถามรายละเอียดของรูปแบบการทำเกษตรผสมผสานที่เหมาะสมกับพื้นที่อำเภอเวียงสาอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้อาจใช้รูปแบบผสมผสานกับทางเลือกอื่นๆเข้าด้วยกันก็น่าจะเป็นไปได้ในเงื่อนไข ทดแทนกิจกรรมปลูกข้าวโพดในที่ลาดชัน

ตารางที่ 5.2 คำนวณน้ำหนักความสำคัญของเกณฑ์ และของทางเลือกต่างๆเพื่อทดแทนการปลูกข้าวโพดในที่ลาดชัน ตามเกณฑ์ตัดสินใจ ของพื้นที่อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

การวิเคราะห์เชิงลำดับชั้น (AHP) ในพื้นที่อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน					
เกณฑ์การตัดสินใจ	Wt	ทางเลือกที่ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันกำหนดไว้ *			
		1	2	3	4
ก. ตลาดและการรับซื้อ	0.498	0.493	0.280	0.147	0.081
ข. ความยั่งยืนของทางเลือก	0.252	0.461	0.279	0.151	0.075
ค. ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติ	0.166	0.484	0.275	0.158	0.083
ง. ความสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ	0.084	0.472	0.277	0.143	0.077
ลำดับน้ำหนักความสำคัญเฉลี่ยของทางเลือก		0.481	0.278	0.149	0.079

หมายเหตุ: * ทางเลือกที่กำหนดไว้ได้แก่ 1. ทำเกษตรผสมผสานแนวเศรษฐกิจพอเพียง 2. ปลูกไม้เศรษฐกิจ (ยางพารา) แซมข้าวโพด 3. ปลูกข้าวไร่และไม่ใช้สอยแซมข้าวโพด และ 4. ลดพื้นที่ปลูกข้าวโพดโดยเพิ่มผลผลิตและบำรุงดิน Wt = น้ำหนักความสำคัญของเกณฑ์ (factor weight)

ส่วนผลการวิเคราะห์ทางเลือกการเกษตรของพื้นที่อำเภอสันติสุขและบัว (ตารางที่ 5.3) จะเห็นว่า การทำเกษตรผสมผสานแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทางเลือกที่มีน้ำหนักความสำคัญสูงสุด (= 0.480) เช่นเดียวกับผลการประชุมที่อำเภอเวียงสา รองลงมาได้แก่การปลูกไม้เศรษฐกิจ (ยางพารา) ปลูกข้าวไร่และไม่ใช้สอยแซมข้าวโพด และลดพื้นที่ปลูกข้าวโพดโดยเพิ่มผลผลิตและบำรุงดิน (0.271, 0.162, และ 0.077 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5.3 คำนวณน้ำหนักความสำคัญของเกณฑ์ และของทางเลือกต่างๆเพื่อทดแทนการปลูกข้าวโพดในที่ลาดชัน ตามเกณฑ์ตัดสินใจ ของพื้นที่อำเภอสันติสุขและบัว จังหวัดน่าน

การวิเคราะห์เชิงลำดับชั้น (AHP) ในพื้นที่อำเภอสันติสุขและบัว จังหวัดน่าน					
เกณฑ์การตัดสินใจ	Wt	ทางเลือกที่ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันกำหนดไว้ *			
		1	2	3	4
ก. ตลาดและการรับซื้อ	0.503	0.482	0.269	0.170	0.078
ข. ความยั่งยืนของทางเลือก	0.265	0.469	0.273	0.150	0.072
ค. มีตัวอย่างความสำเร็จที่ชัดเจน	0.161	0.497	0.280	0.150	0.073
ง. ความเหมาะสมของสภาพพื้นที่	0.071	0.461	0.257	0.169	0.088
ลำดับน้ำหนักความสำคัญเฉลี่ยของทางเลือก		0.480	0.271	0.162	0.077

หมายเหตุ: * ทางเลือกที่กำหนดไว้ได้แก่ 1. ทำเกษตรผสมผสานแนวเศรษฐกิจพอเพียง 2. ปลูกไม้เศรษฐกิจ (ยางพารา) แซมข้าวโพด 3. ปลูกข้าวไร่และไม่ใช้สอยแซมข้าวโพด และ 4. เพิ่มผลผลิตข้าวโพด โดยการลดพื้นที่และบำรุงดินในแปลงที่เหลือ Wt = น้ำหนักความสำคัญของเกณฑ์ (factor weight)

การประชุมผู้แทนชุมชนในพื้นที่อำเภอเป้าหมายของโครงการในครั้งนี้ ได้ปรับปรุงวิธีการให้คะแนนความสำคัญเพื่อให้ผู้เข้าประชุมเข้าใจง่าย ๆ โดยให้คะแนน 1 และ 5 แทนความหมายสำคัญน้อยและมาก ส่วนคะแนน 3 เป็นความหมายสำคัญเท่ากัน ซึ่งพบว่าเกษตรกรเข้าใจและสามารถพิจารณาให้คะแนนได้ดีกว่า การกำหนดคะแนนอย่างละเอียด 1-5 หรือ 1-9 อีกทั้งยังเป็นวิธีที่รวดเร็ว ไม่เปื้อนหนายกับการให้คะแนนความสำคัญ

สรุปผลการวิเคราะห์ทางเลือกการเกษตรที่เหมาะสมในอำเภอเป้าหมายทั้ง 4 อำเภอจะเห็นว่า “ตลาดและการรับซื้อ” เป็นเกณฑ์ตัดสินใจอันดับแรกของผู้เข้าประชุมที่เลือกไว้ และให้ความสำคัญของ “ความยั่งยืนของทางเลือก” เป็นเกณฑ์ตัดสินใจที่สำคัญประเด็นหนึ่งที่เหมือนกัน นอกจากนี้ทางเลือก “ทำเกษตรผสมผสานแนวเศรษฐกิจพอเพียง” มีความสำคัญเป็นอันดับแรกของผู้เข้าประชุมในอำเภอเวียงสา สันติสุขและบัว และเป็นอันดับสามในพื้นที่อำเภอนาน้อย (ตารางที่ 5.1 และ 5.2) ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นทางเลือกที่เหมาะสมกับพื้นที่ปลูกข้าวโพดในอำเภอเป้าหมาย อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องสอบถามรายละเอียดของรูปแบบการทำเกษตรผสมผสานที่เหมาะสมกับพื้นที่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจใช้รูปแบบผสมผสานกับทางเลือกอื่นๆเข้าด้วยกัน ก็น่าจะเป็นไปได้ในเงื่อนไขทดแทนกิจกรรมปลูกข้าวโพดในที่ลาดชัน

เอกสารอ้างอิง

- เบญจพรรณ เอกะสิงห์ กุศล ทองงาม กมล งามสมสุข และเมธี เอกะสิงห์. 2551. การร่วมตัดสินใจหาทางเลือกเพื่อรับมือกับความเสี่ยงทางเศรษฐกิจการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ พะเยาและลำปาง. ในรายงานการประชุมสัมมนาวิชาการระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 4 “เกษตรเพื่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม พร้อมรับโลกร้อน”.
- 22-27 พฤษภาคม 2551 ณ ศูนย์ประชุมนานาชาติเอ็มเพรส เชียงใหม่. น.359-370
- ทวีศักดิ์ นาคม่วง. 2547. ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ(Decision Support Systems). [Online] (Available URL; http://www.sirikitdam.egat.com/WEB_MIS/107/index.html)
- วชิรพงศ์ สาลีสิงห์. 2547. สำนวนทัศนคติของพนักงานด้วยกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์. *Productivity World*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 48 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2547). สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. กรุงเทพฯ
- สุธรรม อรุณ. 2551. การตัดสินใจโดยใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analytical Hierarch Process, AHP). *Process Management* (Vol 64). 7 น.